ئاخىرقى چەكتە بېسىم ئىشلىتىش مۇقەررەر بەھۇدە ئاۋارىچىلىكتۇر

ـــ ئامېرىكىدىكى بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ ۋەدىسىگە ۋاپا قىلماسلىقىغا باھا

□جۇڭ شېڭ

خەلقئارا جەمئىيەت جۇڭگو بىلەن ئامېرىكىنىڭ ئىجابىي ھەمتۇرتكە ئارقىلىق ئىقتىساد ـ سودا كېڭىشىدە ئىلگىرىلەشنى قولغا كەلتۈرۈشنى ئومۇمىيۈزلۈك ئۈمىد قىلىۋاتقان ئارقا كۆرۈنۈشتە، ئامېرىكا تەرەپ يەنە بىر قېتىم ۋەدىسىگە ۋاپا قىلماي، بىر تەرەپلىمە ھالدا جۇڭگودىن ئامېرىكىغا چىقىرىلىدىغان 300 مىلىيارد دولىلار قىممەتلىدىكى تاۋاردىن 10% تامۇژنا بېجى قوشۇپ ئېلىشنى جاكارلىدى. بۇ بىمەنە ھەرىكەت ئامېرىكىدىكى بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ قائىدىنى نەزەرگە ئىلمايدىغان، لەۋزىدە تۇرمايدىغان ئوبرازىنى يەنە بىر قېتىم كىشىلەر ئالدىدا نامايان قىلىپ بەردى.

جۇڭگو ـ ئامېرىكا ئىقتىساد ـ سودا كېڭىشىدە بىر يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بۇيان كۆپ قېتىم داۋالغۇش كۆرۈلدى، ھەربىر قېتىمقىسى ئامېرىكىنىڭ ئورتاق تونۇشقا خىلاپلىق قىلىشى، گېپىدىن يېنىۋېلىشى، سەممىيەتسىزلىك قىلىشىدىن كېلىپ چىققان. ئۇلار قايتا ـ قايتا تامۇژنا بېجى كالتىكىنى پۇلاڭلىتىپ جۇڭگو تەرەپنى يول قويۇشقا قىستاشقا ئۇرۇندى، تۇرلۇك رەزىل ۋاستىلەرنى قوللىنىشتىن باش تارتماي، زومىگەرلىك تەپەككۇرنى تولۇق نامايان قىلدى. ئۇلار ئۆزىنىڭ شەخسىي مەنپەئىتى ئۈچۈن، ئامېرىكا ئامىسى ۋە كارخانىلىرىنىڭ ئاقىلانە ئېھتىياجىغا ئېتىبار بەرمىدى، باشقا دۆلەتلەرنىڭ ئورۇنلۇق ھوقۇق ـ مەنپەئىتىنى نەزەرگە ئىلمىدى، خەلقئارا جەمئىيەتنىڭ ھەققانىي ساداسىغا قۇلاق سالمىدى.

جۇڭگو ـ ئامېرىكا ئىقتىساد ـ سودا كېڭىشىدە، كىشىلەر ئامېرىكا تەرەپنىڭ قايتا ـ قايتا يۈز ئۆرۈگەنلىكىنى ئېنىق تونۇپ يەتتى. ئامېرىكا تەرەپنىڭ بۇ قېتىم سودا سۈركىلىشىنىڭ دەرىجىسىنى يەنە ئۆستۈرگەنلىكىگە قارىتا، جۇڭگو تەرەپ بىرىنچى ۋاقىتتا كەسكىن پوزىتسىيە بىلدۈردى، ئەگەر ئامېرىكا تەرەپ تامۇژنا بېجى قوشۇپ ئېلىش تەدبىرىنى يولغا قويسا، جۇڭگو تەرەپ زۆرۈر قارشى جازا تەدبىرى قوللىنىشقا مەجبۇر بولۇپ، دۆلەتنىڭ يادرولۇق مەنپەئىتى ۋە خەلقنىڭ تۈپ مەنپەئىتىنى قەتئىي قوغدايدۇ، بارلىق ئاقۇۋەتنىڭ ھەممىسىنى ئامېرىكا تەرەپ ئۈستىگە ئالىدۇ.

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ دىپلوماتىيە تارىخىنى ئەسلىسەك، جۇڭگو ئەزەلدىن سىرتنىڭ بېسىمغا باش ئەگمەن ئەمەس، بۇ نۇقتا خېلى بۇرۇنلا دۇنياغا تونۇشلۇق. جۇڭگو دۇنيادىكى ئىككىنچى چوڭ ئىقتىسادىي گەۋدە بولۇشتەك پۇختا ئاساسنى تەرەك قىلغان، جۇڭگو خەلقىنىڭ بىر نىيەتتە ئىتتىپاقلىشىدىغان قەتئىي ئىرادىسىنى تەرەك قىلغان، خەلقئارا جەمئىيەتنىڭ كەڭ دائىرىلىك ئەخلاق ۋە ھەققانىيەت مەدىتىنى تەرەك قىلغان، سىرتنىڭ بېسىمغا باش ئېگىش مۇمكىنچىلىكى قەتئىي يوق، شۇنداقلا ھەرگىزمۇ دۆلەتنىڭ يادرولۇق مەنپەئىتى ۋە خەلقنىڭ تۈپ مەنپەئىتىدە سودىلاشمايدۇ.

شۇنى كۆرسىتىشكە ئەرزىيدۇكى، نۆۋەتتە ئامېرىكىدىكى بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ ئاخىرقى چەكتە بېسىم ئىشلىتىشكە مەستخۇش بولغانلىقى ئاللىبۇرۇنلا خەلقئارا جەمئىيەتنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك بەرزارلىقى ۋە ئاشكارا قارشىلىقىنى قوزغىدى. تۇرلۇك يولسىز تەلەپلەر، زومىگەرلىك قىلمىشلىرى ئامېرىكىنىڭ ئوبرازىنى بىراقلا چۈشۈرۈۋەتتى. ئاۋستىرالىيە سودا، سایاھەت ۋە سېلىنما مىنىسترلىقىنىڭ مىنىستىرى سىمون بېرمىڭخام يېقىندا تاراتقۇلارنىڭ زىيارىتىنى قوبۇل قىلغاندا مۇنداق دېدى: ئامېرىكىنىڭ جۇڭگودىن قوشۇپ ئالغان تامۇژنا بېجى «پۈتۈن يەر شارى ئىقتىسادىغا، ئاۋستىرالىيەگە ھەمدە جۇڭگو ـ ئامېرىكىنىڭ ھەممىسىگە پايدىسىز»، ئەگەر ئاخىردا يولغا قويۇلسا، «دۇنيا سودا تەشكىلاتى (WTO)نىڭ قائىدىسىگە خىلاپلىق قىلىشى مۇمكىن». ھەتتا ئامېرىكا دۆلىتى ئىچىدىمۇ، نۇرغۇن بىلىملىك زات قاتتىق تەشۋىشلەندى: بۇگۈنكى ئامېرىكا ئاللىبۇرۇن «مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا ئۆزىنى يېتىم قالدۇرۇپ»، «ئىستراتېگىيەسىز رايونىغا قەدەم قويدى».

ئاخىرقى چەكتە بېسىم ئىشلىتىشنىڭ يېلتىزى زومىگەرلىك تەپەككۇردا، «ئورمانلىق قائىدىسى»دە بولۇپ، زورلۇق كۈچىگە تايىنىپلا خەلقئارا ئەخلاق، ھەققانىيەت، ھەقىقەت ۋە قائىدە سىستېمىسىدىن ئۈستۈن ئورۇندا تۇرغىلى بولىدۇ، دەپ قارىغانلىقتىندۇر. ئامېرىكا زۇڭتۇڭنىڭ سودا مەسلىھەتچىسى پېتىر ناۋاررونىڭ سۆزلىرىدە زوراۋانلىق پىسخىكىسى تولۇق ئاشكارىلاندى: «ئامېرىكا باشقا دۆلەتلەردىن خېلىلا زور ئەمەلىي كۈچكە ئىگە بولغاچقا، باشقا دۆلەتلەر(ئامېرىكىغا) ئۆچ ئېلىش خاراكتېرلىك تەدبىر قوللىنىشقا پېتىنالمايدۇ».

خارۋارد داشۆسىنىڭ پىروفېسسورى جوسىپ نېي يېقىندا ماقالە يېزىپ مۇنداق كۆرسەتتى: ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ، ھوقۇق بىلەن ئۆزئارا تايىنىشنىڭ مۇناسىۋىتىدە ئۆزگىرىش بولىدۇ، ئامېرىكىنىڭ يەر شارىۋى ئۆزئارا تايىنىشتىكى ئىمتىيازلىق ئورنى زىيادە ئىشقا سېلىنسا، ئۇستاتلىق قىلمەن دەپ چاندۇرۇۋېتىش قويىدۇ. ئىسپانىيەنىڭ سابىق دىپلوماتىيە مىنىسترى ئاننا پاراسىئو يەنىمۇ ئىلگىرىلەپ مۇنداق كۆرسەتتى: ئامېرىكىدىكى بىر قىسىم كىشىلەر «مۇستەقىل ئېتىدائىي كۈچ ئىشلىتىپ، ‹ئامېرىكىنى ئالدىنقى ئورۇنغا قويۇش› قارالمىسىنى دۇنيانىڭ باشقا رايونلىرىغا زورلاپ تېڭىشقا ئۇرۇنۇۋاتىدۇ»، بۇ خىل ئۇسۇلنىڭ ئاقىۋىتى «ئۆزىنىڭ نوپۇزىنى ئاجىزلاشتۇرۇۋېتىدۇ ھەم ئاپەت پەيدا قىلىدۇ». نۇرغۇن غەرب كۆزەتكۈچىلىرىنىڭ ئالدىن ھۆكۈم قىلىشچە، ئامېرىكىدىكى بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ غەرىزى ھەرگىز ئەمەلگە ئاشمايدۇ.

ئادەم ئالدايدىغانلار پۈت تەرەپ تۇرالمايدۇ، ئادەم قورقۇتىدىغانلار مەقسىتىگە يېتەلمەيدۇ. نۆۋەتتە ئامېرىكىدىكى بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ ئېقىمغا قارشى ھەرىكەتلىنىش قىلمىشى مۇقەررەر كىشىلەردە كۆپ تەرەپچىللىك ھەمكارلىقنى كۈچەيتىش، يەر شارىۋى ئىدارە قىلىشنى مۇكەممەللەشتۈرۈشكە قارىتا تېخىمۇ كۆپ تەپەككۇر ۋە ھەرىكەتنىڭ شەكللىنىشىگە تۈرتكە بولىدۇ. مۇشۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، زومىگەرلىك ئويۇنى قانچە يېتەرلىك بولسا، تاماشىبىنلار شۇنچە قىزىقمايدۇ، بىمەنە ئويۇننىڭ ئاقىۋىتىمۇ ئوت ئوينىغۇچىنىڭ ئۆزىنى كۆيدۈرۈۋېلىشى بىلەن ئاخىرلىشىدۇ.

(شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 8 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنى تېلېگراممىسى)

قومۇل شەھىرىنىڭ يېشىل كىرىدىت قالدۇقىنىڭ ئىگىلىگەن نىسبىتى ۋە مۇلۇك سۈپىتى بىردەك پۈتۈن مەملىكەت بويىچە 1 ـ ئورۇندا تۇردى

(بېشى 1 ـ بەتتە)

قومۇل شەھىرىدىكى بانكىچىلىق پۇل مۇئامىلە ئاپپاراتلىرى يېشىل ساھە تەلەپچانلىقى مېخانىزمى ئورنىتىپ، «يېشىل كىرىدىتنى كۆپەيتىش، ئازايتماسلىق، يېشىل بولمىغان كىرىدىتنى ئازايتىش، كۆپەيتمەسلىك»تەك كىرىدىت سىياسىتىنى پائال ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، كىرىدىت سىياسىتىنىڭ كەسپ تەرەققىياتىنى يېتەكلەش رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، قومۇل شەھىرىنىڭ كەسپ تەرەققىياتىغا، بولۇپمۇ ئېنىرگىيە كەسپىي تەرەققىياتىنىڭ يېشىل، يۇقىرى سۈپەتلىك بولۇشقا قاراپ تېپ ئۆزگەرتىشگە تۈرتكە بولدى.

پۇل مۇئامىلە باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرى زور كۈچ بىلەن يېشىل تۈر ئامىرى قۇرۇپ، بانكا ـ كارخانا تۈرلۈك سۈبېيېكتلىرىنىڭ يېشىل تۈر ئىلتىماس قىلىش يولىنى ئېچىپ، ئىلتىماس قىلىش مەزمۇنىنى قېلىپلاشتۇرۇپ، ئىلمىي بولغان يېشىل تۈر ئىلتىماس قىلىش ۋە باھالاش سىستېمىسىنى شەكللەندۈردى. بۇ يىل 7 ـ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە، يېشىل تۈر ئامىرىغا كىرگۈزۈلگەن 16 تۈركۈمدىكى جەمئىي 95 تۈرلۈك ساپ يېشىل تۈرنىڭ ئومۇمىي سېلىنمىسى 54 مىليارد 130 مىليون يۈەن بولغان، مەبلەغ يۈرۈشتۈرۈش ھەجمى 37 مىليارد 165 مىليون يۈەن بولۇپ، 2018 ـ يىلىلا يېشىل تۈرلەر 8 مىليارد 877 مىليون يۈەن يۈرۈشتۈرۈلگەن مەبلەغنە ئېرىشكەن.

قومۇل شەھىرىدىكى 12 بانكىچىلىق پۇل مۇئامىلە ئاپپاراتى يېشىل تارماق بانكا، يېشىل كەسپ بۆلۈمى ۋە يېشىل پوكەي تەسىس قىلىپ، يېشىل پۇل مۇئامىلىنىڭ مۇلازىمەت ئىقتىدارىنى ئۆستۈردى. جۇڭگو خەلق مال ـ مۇلۇك سۇغۇرتاسى، تىنچ ئوكيان مال ـ مۇلۇك سۇغۇرتىسى ۋە جۇڭخۇا بىرلەشمە سۇغۇرتىسىدىن ئىبارەت ئۈچ سۇغۇرتا شىركىتى يېشىل سۇغۇرتىنى زور كۈچ بىلەن تەرەققىي قىلدۇردى، بۇ يىل 6 ـ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە، يېشىل سۇغۇرتا كىرىمى 110 مىليون يۈەن بولۇپ، مال ـ مۇلۇك سۇغۇرتىسىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى 30% بولدى، كاپالەت سوممىسى 9 مىليارد 953 مىليون يۈەن بولۇپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى سەككىز يېشىل پۇل مۇئامىلە ئىسلاھاتىدا يېڭىلىق يارىتىش سىناق رايونى ئىچىدە 3 ـ ئورۇندا تۇردى.

قومۇل شەھىرى يېشىل ئېنىرگىيە قۇرۇلۇشىنى زور كۈچ بىلەن قوللىدى. بۇ يىل 6 ـ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە، قومۇل شەھىرىدە تورلاشتۇرۇلۇپ توك تارقىتىدىغان ئېنىرگىيە تورلارنىڭ سىغىمى 20 مىليون 291 مىڭ 400 كىلوۋات(بىكتۇەننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) بولغان، بۇنىڭ ئىچىدە، شامال ئېلېكتىر ئېنىرگىيەسى تورى 10 مىليون 869 مىڭ كىلوۋات، فوتوئېلېكتىر ئېنىرگىيەسى تورى 2 مىليون 320 مىڭ كىلوۋات، باشقا (كىچىك سۇ ئېلېكتىر، قالدۇق ئىسسىقلىقتىن توك چىقىرىش، قالدۇق گازدىن توك چىقىرىش) ئېنىرگىيە تورى 612 مىڭ 400 كىلوۋات بولغان، يېڭى ئېنىرگىيە ئېنىرگىيە تورلىرى ئومۇمىي ئېنىرگىيە تورلار سىغىمىنىڭ 68%نى ئىگىلىگەن.

يېشىل كىرىدىت كارخانىلارنى يېشىل، مۇھىت ئاسرايدىغان كەسىپلەرنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا يېتەكلىدى ھەم ئۇنى قولاي مەبلەغ يۈرۈشتۈرۈش مەدىتى بىلەن تەمىنلىدى، مەبلەغ يۈرۈشتۈرۈش تەننەرخىمۇ نىسبەتەن تۆۋەن بولۇپ، كارخانىلارنىڭ يېشىل تەرەققىياتىغا چىڭ تۈرۈش ئاكتىپلىقىنى زور دەرىجىدە قوزغىدى. بۇ يىل 5 ـ ئايدا، قومۇل گۇاڭخۇي مۇھىت ئاسراش پەن ـ تېخنىكا چەكلىك شىركىتىنىڭ يىلدا 400 مىڭ توننا ئېتىلىن گىلىكول ئىشلەپچىقىرىش تۈرىدە ئىش باشلاندى، ئومۇمىي سېلىنما 3 مىليارد 960 مىليون يۈەن بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە 2 مىليارد 800 مىليون يۈەننى بانكىدىن قەرز ئېلىشقا توغرا كېلەتتى، يېشىل تۈر بولغاچقا، مەبلەغ يۈرۈشتۈرۈش مەسلىسى ناھايىتى تېزلا ھەل بولدى.

رېن ياۋنەن: توپىلاڭنى تىنچىتىپ باندىتلارنى يوقىتىش كۈرىشىدە قۇربان بولغان رازۋېدكىچى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، چېڭدۇ، 7 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنى تېلېگراممىسى (مۇخبىرلار خۇ شۇ، لى لىكې) سچۇەن ئۆلكىسىنىڭ پەنجىخۇا شەھىرى يەنبيەن ناھىيەسى خەنزۇ، يىزۇ، مياۋزۇ، خۇيزۇ، لىسۇ، ناشى قاتارلىق 31 مىللەت ئورتاق تۇرمۇش كەچۈرىدىغان غەربىي جەنۇب تاغلىق رايونىدىكى كىچىك ناھىيە بولۇپ، ئومۇمىي نوپۇسى 210 مىڭغا يەتمەيدۇ. «يەنبيەن ناھىيەسى تەزكىرىسى»نى ژاراقلىساق، 1956 ـ يىلى قۇلدارلارنىڭ توپىلىڭنى تىنچىتىش ئۈچۈن قۇربان بولغان ئىنقىلابىي قۇربان رېن ياۋنەننىڭ ئىسمى ھېلىمۇ كۆزنى چاقنىتىدۇ. ئۇ ئىسسىق قېنى ۋە قىممەتلىك ھايىتى بىلەن دۆلەت خەۋپسىزلىكى، خەلقنىڭ ئامانلىقىنى قوغداشتىكى سادىق قەسەمنى ئەمەلىيەتتە كۆرسەتكەن.

«يەنبيەن ناھىيەسىنىڭ جامائەت خەۋپسىزلىكى تەزكىرىسى»دە خاتىرىلىنىشچە، رېن ياۋنەن، ئەر، خەنزۇ، سچۇەن ئۆلكىسى نەنچۇك شەھىردىدىن بولۇپ، 1922 ـ يىلى 2 ـ ئايدا تۇغۇلغان، 1949 ـ يىلى 12 ـ ئايدا خىزمەتكە قاتناشقان، ھايات ۋاقتىدا يەنبيەن ناھىيەلىك جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى سىياسىي قوغداش بۆلۈمچىسىنىڭ رازۋېدكىچىسى بولغان.

يەنبيەن ناھىيەلىك ئارخىپخانىسىنىڭ مۇئاۋىن ئارخىپخانا باشلىقى جوۋ كېيۈن تونۇشتۇرۇپ مۇنداق دېدى: 1956 ـ يىلى 1 ـ ئايدا، يەنبيەن ناھىيەسى دېموكراتىك ئىسلاھاتنى قانات يايدۇرۇشنى جاكارلىغان، ھۆكۈمرانلىق ئورنىنى تاپشۇرۇشنى خالىمىغان قۇلدارلار قوراللىق توپىلاڭ كۆتۈرگەن. يەنبيەن خەلقى پارتىيەنىڭ كۆچلۈك رەھبەرلىكىدە، قىسىم، جامائەت خەۋپسىزلىكى ئوتتۇرا ئەترىتى، دېموكراتىك ئىسلاھات خىزمەت ئەترىتى، خەلق ئەسكەرلىرىنىڭ باتۇرلارچە كۈرەش قىلىشىدا، ئۇچ يىلدا توپىلاڭنى ئۇزۇل ـ كېسىل تىنچىتىپ، دېموكراتىك ئىسلاھاتنىڭ غەلبىسى بولىنىڭ غەلبىسىنى قولغا كەلتۈرگەن. بۇ مەزگىلدە، تىللاردا داستان بولغۇدەك نۇرغۇن قەھرىمان شەخىس مەيدانغا كەلگەن، ئىنقىلابىي قۇربان رېن ياۋنەن شۇلارنىڭ بىرى.

«يەنبيەن ناھىيەسىنىڭ جامائەت خەۋپسىزلىكى تەزكىرىسى»دە خاتىرىلىنىشچە، 1956 ـ يىلى 4 ـ ئايدا، يېما يېزىسىدىكى قۇلدار جاڭ ئانيۇ، يەنكوۋ يېزىسىدىكى قۇلدار لىيۇ شۇ ئانا ـ بالا توپىلاڭ كۆتۈرۈپ، 300دىن ئارتۇق باندىتنى توپلاپ، ۋېنچۇەن يېزىلىق ھۆكۈمەتنى ھۇجۇم قىلىپ ئىگىلىۋالغان. رېن ياۋنەن بۇيرۇققا بىنائەن باندىتلارنىڭ ئەھۋالىنى رازۋېدكا قىلىشقا بېرىپ، دوگېلياڭزىدا توسۇپ زەربە بېرىش ۋەزىپىسىنى ئۇستىگە ئالغان خەلق ئەسكەرلىرى بىلەن بىرلىكتە باندىتلارنىڭ ھۇجۇمىغا توسۇپ زەربە بەرگەن، ئۇلار ئىككى سائەتتىن ئارتۇق قەيسەرلىك بىلەن توسۇپ زەربە بەرگەن. بۇ چاغدا توسۇپ زەربە بېرىشكە قاتناشقان بىر خەلق ئەسكىرى(باندىتلار تەرىپىدىن سېتىۋېلىنغان) رېن ياۋنەننىڭ تەييارلىقسىز تۇرغانلىقىدىن پايدىلىنىپ، دۇمبىسىگە قارىتىپ بىر پاي ئوق ئاتقان، رېن ياۋنەن نەق مەيدانىدا قۇربان بولغان. شۇ يىلى، رېن ياۋنەن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسى يەنبيەن ناھىيەلىك خەلق كومىتېتى تەرىپىدىن ئىنقىلابىي قۇربان دەپ تەستىقلانغان.

«ئىنقىلابىي قۇربان رېن ياۋنەننىڭ قۇربان بولۇشى كوممۇنىستلارنىڭ خەلق ئاممىسىنىڭ بەختى ئۈچۈن جان پىدا قىلىشقا، ئىسسىق قان تۆكۈشكە رازى بولىدىغان قورقماس ئىنقىلابىي روھىنى ھۆكۈمەتنىڭ ھەھەرگە كىرىپ يېغىن ئاچىدىغانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ، كېچىدە 300دىن ئارتۇق توپىلاڭچى باندىتنى باشلاپ تاغنىڭ ئېچىكىرىسىدىن چىقىپ، شىنلىن يېزىسىنى قورشۇالغان. ئۇلار كوچىدا تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنى بۇلغان، پۇقىرالارنىڭ ئۆيلىرىگە ئوت قويغان، جىمجىت تاغ ئارىسىدىكى كىچىك شەھەردە بىردىنلا ئوق ئاۋازى ئاڭلىنىپ، ئوت يالقۇنى پەلەككە يەتكەن.

سۇي كۈيفۇ دەرھال كارىۋاتتىن سەكرەپ چۈشۈپ، ئادەم باشلاپ توپىلاڭچى باندىتلار بىلەن جەڭ قىلىشقا تەييارلانغان. لېكىن ئۇ نەق مەيدانىدىكى يولداشلار ئارىسىدا، ئۆزىدە بىر يان قورال بولغاندىن سىرت، باشقىلارنىڭ ھېچقايسىسىدا قورال يوقلۇقىنى بايقىغان.

توپىلاڭچى باندىتلارنىڭ خورىكى بارغانسېرى ئۆسۈپ، يېزىلىق ھۆكۈمەتكە ھۇجۇم قىلىشقا باشلىغان. ئۇلار يېزىدىكى ھۆكۈمەتنىڭ باتۇرلارچە قارشىلىقىدا تولۇق شەرھلىدى. ئۇلار قۇربانلىق بەرمەگەن بولسا، يەنبيەن ناھىيەسىنىڭ دېموكراتىك ئىسلاھاتىنىڭ غەلبىسى بولمايتتى، ھازىرقى بەختلىك، تىنچ تۇرمۇشىمىز تېخىمۇ بولمايتتى» دېدى جوۋ كېيۈن.

«يولداش رېن ياۋنەننىڭ ئىلغار ئىشلىرى ۋە ئالىيجاناب روھى ھەڭگۇ بىز جامائەت خەۋپسىزلىكى خەلق ساقچىلىرىنىڭ ئۇزۇلۇكسىز ئالغا ئىلگىرىلىشىمىزدىكى ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچ ۋە قىممەتلىك مەنىۋى بايلىق، بىز ئۇنىڭ ئىرادىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ، جامائەت خەۋپسىزلىكى كۈچىنى ئەۋج ئالدۇرۇپ، سادىقلىق بىلەن مەسئۇلىيەتنى ئادا قىلىپ، دۆلەت خەۋپسىزلىكى ۋە ئىجتىمائىي مۇقىملىقنى قوغداش ۋەزىپىسىنى مەسئۇلىيىتىنى ھەققىي ياخشى ئادا قىلىپ، جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىشلىرىغا پائال ئاتلىنىپ، پارتىيە ۋە خەلقنىڭ سادىق قوغدىغۇچىسى بولۇشىمىز كېرەك» دېدى يەنبيەن ناھىيەلىك جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى سىياسىي خىزمەت بۆلۈمىنىڭ خىزمەتچىسى لياۋ جىيەن.

بۇگۈنكى يەنبيەندە، شەھەر ـ يېزىلارنىڭ قىياپىتى يېپىيېڭى تۈسكە كىردى، خەلق ئاممىسى خاتىرجەم ياشاپ، خۇشال ـ خۇرام ئىشلىمەكتە. ۋېنچۇەن يېزىسىنىڭ ئاساسىي قاتلام كادىرى جاڭ لىيې مۇنداق دېدى: «بۇ، ئىنقىلابىي قۇربان رېن ياۋنەن ھېچنېمىدىن قورقماي ھاياتىدىن كېچىپ پىداكارلىق كۆرسەتكەن جاي، بىز چوقۇم ئىنقىلابىي قەھرىمانلىنىڭ ئىزىنى بويلاپ جاسارەت بىلەن ئالغا ئىلگىرىلەپ، تىرىشىپ خىزمەت قىلىپ، ئۆتكەلگە ھۇجۇم قىلىپ قىينىچىلىقلارنى يېڭىپ، يەنبيەننى تېخىمۇ گۈزەل قىلىپ قۇرۇپ چىقىمىز!»

سۇي كۈيفۇ: ھاياتنى پارتىيە ۋە خەلق ئىشلىرىغا بېغىشلىغان تەنھا قەھرىمان

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، جېڭجوۋ، 7 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنى تېلېگراممىسى (مۇخبىر لىيۇ گاۋياڭ) «ئۇ ئاجايىپ ئۇرۇش تۆھپىسى كۆرسەتكەن بولسىمۇ، ئائىلىسىدىكىلەرگە ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ باشقىلارغا ئېيتماسلىقىنى تاپلىغان...» سچۇەن ئۆلكىسى لېشەن جامائەت خەۋپسىزلىكى تارىخىي ساربىيىدىكى قەھرىمان ـ قۇربانلار كۆرگەزمە زالىدىكى سۇي كۈيفۇنىڭ ھەيكىلى ئالدىدىكى بۇ سۆزدىن بۇ ئىنقىلابىي قۇربانلىنىڭ ھاياتى ئەۋلادلارنىڭ كۆز ئالدىدا نامايان بولغاندەك بولدى.

سۇي كۈيفۇنىڭ سۈرىتى.

□شىنخۇا ئاگېنتلىقى تارقاتقان

سۇي كۈيفۇ، 1917 ـ يىلى شەندۇڭ فەنشىيەن ناھىيەسى(ھازىرقى خېنەن فەنشىيەن ناھىيەسى)دە تۇغۇلغان، 1942 ـ يىلى 8 ـ ئارمىيەگە قاتناشقان، 1944 ـ يىلى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىگە كىرگەن، پېڭجىن، خۇەيخەي، چاڭجياڭ دەريالىرىدىن ئۆتۈش ئۇرۇشىغا قاتناشقان بولۇپ، كۆپ قېتىم خىزمەت كۆرسەتكەن. 1952 ـ يىلى پېڭشەن ناھىيەلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى، جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى بولغان. 1954 ـ يىلى لېشەن ۋىلايەتلىك جامائەت خەۋپسىزلىكى باشقارمىسىغا يۆتكىلىپ، ئامانلىق ساقلاش بۆلۈمىنىڭ تۈنجى بۆلۈم باشلىقى بولغان.

20 ـ ئەسرنىڭ 50 ـ يىللىرىدا، توپىلاڭنى تىنچىتىش ئۇرۇشى مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا يەنىلا يۈزبېرىپ تۇرغان. 1956 ـ يىلى 7 ـ ئايدا، شياۋلياڭشەن تېغىغا جايلاشقان سچۇەن ئۆلكىسى لېشەن شەھىرىنىڭ ئېبىيەن ناھىيەسىدە دۇشمەن ئەھۋالى كۆرۈلگەن، قۇلدار مۇگەن قورال ـ ياراغلارنى ئېلىپ يۇننەننىڭ جاۋتۇڭدىن ئېبىيەنگە قېچىپ كەلگەن ھەم 300 كىشىلىكتىن ئارتۇق ئەكسىيەتچىل قوراللىق كۈچ توپلىغان.

ئەھۋال جىددىي بولۇپ، لېشەن ۋىلايەتلىك جامائەت خەۋپسىزلىكى باشقارمىسى پارتىيە مەكتىپىدە ئوقۇۋاتقان ئامانلىق ساقلاش بۆلۈمىنىڭ بۆلۈم باشلىقى سۇي كۈيفۇنى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىنى باشلاپ ئېبىيەنگە ئەۋەتكەن. 7 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى، سۇي كۈيفۇ تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىدىكى يولداشلار بىلەن بىرلىكتە ئېبىيەنگە بارغان، ئېبىيەن ناھىيەلىك پارتكومىدىكى رەھبىرلىرى يولداشنىڭ ئەھۋال تونۇشتۇرۇشنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، سۇي كۈيفۇ دەرھال ئەھۋال ئەڭ مۇرەككەپ بولغان شىنلىن يېزىسىغا بارغان.

بۇ چاغدا، توپىلاڭچى باندىتلار مۇگەن يېزىلىق قوراللىق خىزمەت ئەترىتىنىڭ شەھەرگە كىرىپ يېغىن ئاچىدىغانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ، كېچىدە 300دىن ئارتۇق توپىلاڭچى باندىتنى باشلاپ تاغنىڭ ئېچىكىرىسىدىن چىقىپ، شىنلىن يېزىسىنى قورشۇالغان. ئۇلار كوچىدا تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنى بۇلغان، پۇقىرالارنىڭ ئۆيلىرىگە ئوت قويغان، جىمجىت تاغ ئارىسىدىكى كىچىك شەھەردە بىردىنلا ئوق ئاۋازى ئاڭلىنىپ، ئوت يالقۇنى پەلەككە يەتكەن.

سۇي كۈيفۇ دەرھال كارىۋاتتىن سەكرەپ چۈشۈپ، ئادەم باشلاپ توپىلاڭچى باندىتلار بىلەن جەڭ قىلىشقا تەييارلانغان. لېكىن ئۇ نەق مەيدانىدىكى يولداشلار ئارىسىدا، ئۆزىدە بىر يان قورال بولغاندىن سىرت، باشقىلارنىڭ ھېچقايسىسىدا قورال يوقلۇقىنى بايقىغان.

توپىلاڭچى باندىتلارنىڭ خورىكى بارغانسېرى ئۆسۈپ، يېزىلىق ھۆكۈمەتكە ھۇجۇم قىلىشقا باشلىغان. ئۇلار يېزىدىكى ھۆكۈمەتنىڭ باتۇرلارچە قارشىلىقىدا تولۇق شەرھلىدى. ئۇلار قۇربانلىق بەرمەگەن بولسا، يەنبيەن ناھىيەسىنىڭ دېموكراتىك ئىسلاھاتىنىڭ غەلبىسى بولمايتتى، ھازىرقى بەختلىك، تىنچ تۇرمۇشىمىز تېخىمۇ شەرھلىدى» دېدى جوۋ كېيۈن.

«يولداش رېن ياۋنەننىڭ ئىلغار ئىشلىرى ۋە ئالىيجاناب روھى ھەڭگۇ بىز جامائەت خەۋپسىزلىكى خەلق ساقچىلىرىنىڭ ئۇزۇلۇكسىز ئالغا ئىلگىرىلىشىمىزدىكى ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچ ۋە قىممەتلىك مەنىۋى بايلىق، بىز ئۇنىڭ ئىرادىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ، جامائەت خەۋپسىزلىكى كۈچىنى ئەۋج ئالدۇرۇپ، سادىقلىق بىلەن مەسئۇلىيەتنى ئادا قىلىپ، دۆلەت خەۋپسىزلىكى ۋە ئىجتىمائىي مۇقىملىقنى قوغداش ۋەزىپىسىنى مەسئۇلىيىتىنى ھەققىي ياخشى ئادا قىلىپ، جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىشلىرىغا پائال ئاتلىنىپ، پارتىيە ۋە خەلقنىڭ سادىق قوغدىغۇچىسى بولۇشىمىز كېرەك» دېدى يەنبيەن ناھىيەلىك جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى سىياسىي خىزمەت بۆلۈمىنىڭ خىزمەتچىسى لياۋ جىيەن.

بۇگۈنكى يەنبيەندە، شەھەر ـ يېزىلارنىڭ قىياپىتى يېپىيېڭى تۈسكە كىردى، خەلق ئاممىسى خاتىرجەم ياشاپ، خۇشال ـ خۇرام ئىشلىمەكتە. ۋېنچۇەن يېزىسىنىڭ ئاساسىي قاتلام كادىرى جاڭ لىيې مۇنداق دېدى: «بۇ، ئىنقىلابىي قۇربان رېن ياۋنەن ھېچنېمىدىن قورقماي ھاياتىدىن كېچىپ پىداكارلىق كۆرسەتكەن جاي، بىز چوقۇم ئىنقىلابىي قەھرىمانلىنىڭ ئىزىنى بويلاپ جاسارەت بىلەن ئالغا ئىلگىرىلەپ، تىرىشىپ خىزمەت قىلىپ، ئۆتكەلگە ھۇجۇم قىلىپ قىينىچىلىقلارنى يېڭىپ، يەنبيەننى تېخىمۇ گۈزەل قىلىپ قۇرۇپ چىقىمىز!»

1983 ـ يىلى 11 ـ ئايدا، سۇي كۈيفۇ ئىنقىلابىي قۇربان دەپ تەستىقلانغان. ھەر يىلى چېڭمىڭدا نۇرغۇن جامائەت خەۋپسىزلىكى كادىر ـ ساقچىسى، ئاممىسى لېشەن جامائەت خەۋپسىزلىكى تارىخ